



O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK
TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI

“ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR MEROSINING SHARQ DAVLATCHILIGI VA MADANIYATI RIVOJIDA TUTGAN O‘RNI”

mavzusidagi III xalqaro ilmiy-nazariy va
amaliy anjuman materiallari



2026-yil 12-fevral





**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI
VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

O‘ZBEKISTON YOZUVCHILAR UYUSHMASI

BOBUR NOMLI XALQARO JAMOAT FONDI

**ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR
MEROSINING SHARQ DAVLATCHILIGI VA
MADANIYATI RIVOJIDA TUTGAN O‘RNI**

III xalqaro ilmiy-nazariy va amaliy anjuman materiallari

Toshkent – 2026

ÖZBEK VE OSMANLI KAYNAKLARINA GÖRE ANKARA SAVAŞI'NIN SÖYLEM ANALİZİ

A DISCOURSE ANALYSIS OF THE BATTLE OF ANKARA ACCORDING TO UZBEK AND OTTOMAN SOURCES

Hicret Daşdemir

Doktora Öğrencisi, Tarih Bölümü

E-posta: hicretdasdemir@gmail.com

DOI: [10.52773/tsuull.conf.2026/NXYD9886](https://doi.org/10.52773/tsuull.conf.2026/NXYD9886)

Özet. *Söylem, tarihsel olayların aktarımında yalnızca bilgi iletme aracı değil, aynı zamanda ideolojik konumlanışların ve güç ilişkilerinin yeniden üretildiği bir alandır. Türk tarihinin en kritik kırılma noktalarından biri olan 1402 Ankara Savaşı, hem Doğu Türk dünyasında (Timurlu–Özbek geleneği) hem de Batı Türk dünyasında (Osmanlı tarih yazımı) farklı söylemsel çerçeveler içinde temsil edilmiştir. Bu çalışma, Özbek ve Osmanlı kaynaklarında Ankara Savaşı'nın nasıl anlatıldığını söylem analizi yöntemiyle karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamaktadır. İncelemede Foucault'nun söylem–iktidar ilişkisi yaklaşımı, Van Dijk'in eleştirel söylem analizi ve Fairclough'un ideolojik söylem kuramı esas alınmıştır. Çalışma sonucunda, Özbek kaynaklarında savaşın Timur merkezli bir zafer ve evrensel meşruiyet anlatısı üzerinden kurgulandığı; Osmanlı kaynaklarında ise yenilgi, meşruiyet krizi ve yeniden inşa söylemlerinin öne çıktığı tespit edilmiştir. Bu karşıt anlatılar, Ankara Savaşı'nın tarihsel gerçekliğinden ziyade, tarih yazımında ideolojik hafızanın nasıl inşa edildiğini ortaya koymaktadır.*

Anahtar Kelimeler: *Ankara Savaşı, Söylem Analizi, Özbek Kaynakları, Osmanlı Kaynakları, Tarih Yazımı.*

Annotation. *Discourse is not merely a means of transmitting information in the narration of historical events; it is also a domain in which ideological positions and power relations are reproduced. The Battle of Ankara (1402), one of the most critical turning points in Turkish history, has been represented within different discursive frameworks in both the Eastern Turkic world (the Timurid–Uzbek tradition) and the Western Turkic world (Ottoman historiography). This study aims to comparatively examine how the Battle of Ankara is narrated in Uzbek and Ottoman sources through the method of discourse analysis. The analysis is grounded in Foucault's approach to the discourse–power relationship, Van Dijk's Critical Discourse Analysis, and Fairclough's theory of ideological discourse.*

Keywords: *Battle of Ankara, discourse analysis, Uzbek sources, Ottoman sources*

Ankara jangi Sharq va G'arb tarixiy xotirasida muhim burilish nuqtasi hisoblanadi. Nizomiddin Shomiy Zafernomasida Boyazid “Rum valisi” sifatida

tasvirlanadi: “Rum valisi Yıldırım Boyazid zuhur etdi va g‘ururga berildi” [Shami 1949, 218]. Usmonli manbalarida esa mag‘lubiyat ilohiy taqdir bilan izohlanadi: “Bu ish Tangri taqdiri bilan bo‘ldi” [Aşıkpaşazade 2003, 141].

Söylem, bir metinde olayların nasıl anlatıldığını, hangi unsurların öne çıkarıldığını ve hangilerinin geri plana itildiğini belirleyen temel bir yapıdır. Tarihsel metinler, yalnızca geçmişî kaydeden nesnel belgeler değil; aynı zamanda yazıldıkları dönemin siyasi, kültürel ve ideolojik atmosferini yansıtan anlatılardır. Bu nedenle tarih yazımı, söylem analizi açısından verimli bir inceleme alanı sunar. Ankara Savaşı, Yıldırım Bayezid ile Timur arasında gerçekleşmiş olması nedeniyle Türk tarih yazımında benzersiz bir konuma sahiptir. Savaş, Doğu ve Batı Türk dünyasında farklı tarihsel hafızaların ve ideolojik anlatıların doğmasına yol açmıştır. Özbek kaynakları savaşı çoğunlukla Timur’un ilahi ve tarihsel meşruiyetini pekiştiren bir zafer olarak sunarken; Osmanlı kaynakları bu olayı bir felaket, imtihan ve yeniden doğuş süreci çerçevesinde ele alır. Bu çalışma, söz konusu iki anlatı geleneğini söylem analizi yöntemiyle karşılaştırmayı amaçlamaktadır.

Kuramsal Çerçeve ve Yöntem. Çalışmanın kuramsal zemini, söylemi iktidar ve bilgi ilişkileri çerçevesinde ele alan Foucault, ideoloji ve toplumsal biliş boyutunu vurgulayan Van Dijk ve söylemi toplumsal pratik olarak değerlendiren Fairclough’un yaklaşımlarına dayanmaktadır. Analiz, iç söylem, dış söylem ve karşıt söylem kategorileri çerçevesinde yürütülmüştür. Bu bağlamda, metinlerde kullanılan dilsel stratejiler, meşruiyet vurguları ve karşı tarafın temsili karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Özbek Kaynaklarında Ankara Savaşı Söylemi

Özbek tarih yazımının temelini oluşturan Timurlu dönemi zafernâmeleri ve çağdaş Özbek kaynakları, Ankara Savaşı’nı büyük ölçüde Timur merkezli bir anlatı içinde sunar. Bu anlatı geleneğinin en erken ve etkili örneklerinden biri, Nizameddin Şami’nin *Zafernâme* adlı eseridir. Şami, Timur’u ilahi iradeyle desteklenen, adaletli ve evrensel bir hükümdar olarak yüceltirken, Yıldırım Bayezid’i çoğunlukla kibirli, nasihate kulak asmayan ve haddini aşan bir yönetici olarak tasvir eder (Şami, 1949).

Zafernâme’de Bayezid’in “Rum Valisi” şeklinde adlandırılması, söylemsel düzeyde bir küçültme stratejisi olarak dikkat çeker. Şami’nin metninde Bayezid hakkında kullanılan şu ifadeler, bu ideolojik konumlanmayı açık biçimde ortaya koymaktadır:

“Rum Valisi Yıldırım Bayezid zuhur etti ve şevket ve satvetine mağrur olarak... haddinin fevkinde sözler söyledi... Emir Sahip Kıran’a muhalefet etmeye kalktı.” (Şami, 1949, s. 218)

Aynı eserde Timur ise “dünyanın kudret ve kuvvet sahibi hükümdarlarının kapısında ubudiyet dudaklarıyla eğildiği” bir figür olarak sunulmakta; Bayezid’in ise bu ilahi ve siyasi hiyerarşiyi idrak edemeyen bir yönetici olduğu vurgulanmaktadır:

“Şeytan buna bir gurur verdi, kuvvet ve şevketine güvenerek haddini tecavüz etti.” (Şami, 1949, s. 248)

Bu karşıtlık, iç söylem ile dış söylemin iç içe geçtiği ideolojik bir anlatı üretir. Tarihçi, bir yandan olayları aktarıyor gibi görünürken, diğer yandan Timur'un savaşını kaçınılmaz ve meşru bir müdahale olarak çerçeveler.

Çağdaş Özbek kaynaklarında da bu söylemsel miras büyük ölçüde sürdürülmektedir. Örneğin Dadabayev (1996) ve Dadabayev (2019), Bayezid'in Timur'a gönderdiği mektupları aktarırken, Osmanlı sultanının sert, tehditkâr ve ölçüsüz üslubunu özellikle vurgular. İbn Arabşah'ın aktardığı şu ifade, Bayezid'in söylemsel temsiline dair çarpıcı bir örnektir:

“Eğer sen (bize doğru) gelmezsen hanımların üç talak olsun; eğer gelir de ben kaçarsam hanımlarım üç talak olsun.” (Dadabayev, 2019, s. 71)

Bu anlatım, savaşın sorumluluğunu Osmanlı tarafına yükleyen ideolojik bir çerçeve oluşturur.

Özbekçe dijital ve akademik kaynaklarda savaşın askerî boyutu da söylemsel olarak yapılandırılır. Qalampir.uz'da yer alan anlatıda asker sayılarının özellikle vurgulanması, savaşın büyüklüğünü ve Timur ordusunun organizasyon gücünü öne çıkarır. Davron'un metninde ise savaşın Osmanlı hücumu ile başladığı, Timur'un ise stratejik savunma ve karşı taarruzla üstünlük sağladığı belirtilir:

“Jang usmonlilar hujumi bilan boshlandi... lekin bu hujum Amir Temur suvoriylari tomonidan muvaffaqiyat bilan qaytarildi.” (Davron, y.y.)

Temuriylar Shajarasi adlı eserde ise zafer, yalnızca askerî değil, tarihsel ve medeniyetler arası bir anlamla yüklenir:

“Bu g'alaba faqat Osiyo tarixi uchun emas, balki Yevropa xalqlari uchun ham muhim bo'ldi.” (Temuriylar Shajarasi, n.d.)

Bu bağlamda Özbek kaynaklarında Ankara Savaşı, tarihsel bir çatışmadan ziyade Timur'un cihan hâkimiyeti idealinin haklılığını kanıtlayan söylemsel bir zafer anlatısı olarak inşa edilmektedir.

Osmanlı Kaynaklarında Ankara Savaşı Söylemi

Osmanlı tarih yazımında Ankara Savaşı, çoğunlukla bir yenilgi anlatısı çerçevesinde ele alınmakla birlikte, bu yenilgi kader, imtihan ve yeniden inşa kavramlarıyla anlamlandırılmaktadır. Aşıkpaşazade, *Tevârîh-i Âl-i Osman* adlı eserinde Ankara Savaşı'nı aktarırken Bayezid'in cesaretini ve kudretini vurgular; yenilgiyi ise doğrudan sultanın kişisel yetersizliğine bağlamaktan kaçınır. Aşıkpaşazade'ye göre savaş, ilahi takdirin bir sonucudur: “Bu iş Tanrı takdiri ile oldu; yoksa Bayezid Han'da eksiklik yok idi.” (Aşıkpaşazade, 2003, s. 141)

Bu ifade, Osmanlı söyleminde yenilginin sorumluluğunu bireyden ziyade kader kavramına yükleyen tipik bir örnektir. Böylece Bayezid'in siyasi ve askerî itibarı korunurken, hanedanın meşruiyeti zedelenmemiş olur. Neşrî, *Kitâb-ı Cihannümâ*'sında Ankara Savaşı'nı Osmanlı tarihinin en büyük musibetlerinden

biri olarak niteler. Ancak Neşrî de yenilgiyi ahlaki bir çöküşten ziyade talihin dönüşü olarak açıklar: “Ol gün Osmanlı mülküne büyük bozgun erişti.” (Neşrî, 2014, s. 312)

Neşrî'nin anlatısında savaş, Osmanlı düzeninin geçici olarak sarsıldığı bir kırılma noktasıdır. Bu kırılma, Fetret Devri anlatılarıyla birlikte ele alınarak devletin yeniden toparlanma sürecine zemin hazırlar.

Oruç Bey Tarihi'nde ise Ankara Savaşı, doğrudan “felaket” söylemiyle çerçevelenir. Bayezid'in esareti, yalnızca askeri bir yenilgi değil, Osmanlı hanedanı için büyük bir imtihan olarak sunulur:

“Sultan Bayezid esir oldu ve Osmanlı ili perişanlığa düştü.” (Oruç Bey, 2008, s. 98)

Bu pasaj, Osmanlı kroniklerinde sıkça görülen travma söylemini yansıtır. Ancak aynı metinlerde Fetret Devri'nin sonunda devletin yeniden birliğe kavuşması, bu felaketin ilahi bir sınav olduğu fikrini güçlendirir.

Tüm bu anlatılarda ortak olan nokta, Ankara Savaşı'nın Osmanlı kaynaklarında yalnızca askerî bir yenilgi olarak değil; kader, sabır ve yeniden diriliş söylemleriyle örülü bir tarihsel imtihan olarak temsil edilmesidir.

Karşılaştırmalı Söylem Analizi. Özbek ve Osmanlı kaynakları karşılaştırıldığında, aynı tarihsel olayın iki zıt söylemsel evren içinde temsil edildiği görülmektedir. Özbek kaynaklarında zafer, ilahi takdir ve evrensel meşruiyet ön plandayken; Osmanlı kaynaklarında yenilgi, kader ve yeniden yapılanma temaları öne çıkar. Özbek anlatısı Timur'u merkezileştirirken, Osmanlı anlatısı Bayezid'i yüceltmekten ziyade devleti ve hanedanı merkeze alan kolektif bir söylem üretir.

Bu karşıtlık, Ankara Savaşı'nın tarihsel gerçekliğinden ziyade, tarih yazımında ideolojik konumlanışların belirleyici olduğunu göstermektedir. Savaş, her iki gelenekte de kendi siyasi ve kültürel ihtiyaçlarına uygun biçimde yeniden anlamlandırılmıştır.

Bu çalışma, Ankara Savaşı'nın Özbek ve Osmanlı kaynaklarında söylemsel olarak nasıl farklı biçimlerde inşa edildiğini ortaya koymuştur. Özbek kaynaklarında savaş, Timur'un ilahi destekle kazandığı, evrensel düzeyde meşru ve kaçınılmaz bir zafer olarak sunulurken; Osmanlı kaynaklarında aynı olay, devletin sarsıldığı, meşruiyetin sorgulandığı ve yeniden inşa sürecini zorunlu kılan bir kırılma noktası olarak temsil edilmektedir.

Özbek anlatılarında Timur merkezli bir zafer söylemi hâkimdir. Zafernâmelerden çağdaş Özbek tarih yazımına uzanan bu çizgide, Bayezid'in kişisel özellikleri ve söylemleri üzerinden savaşın sorumluluğu Osmanlı tarafına yüklenmekte; Timur'un eylemleri ise adalet, kader ve tarihsel zorunluluk kavramlarıyla meşrulaştırılmaktadır (Şami, 1949; Dadabayev, 1996).

Osmanlı kaynaklarında ise savaş, bir “felaket” ve “imtihan” olarak kodlanmakla birlikte, bu felaket üzerinden hanedan bütünlüğünü ve merkezi otoriteyi yeniden tesis etmeye yönelik bir söylem üretilmektedir. Fetret Devri anlatıları, mağlubiyeti meşruiyet krizinin kaynağı olarak sunarken, aynı zamanda

Osmanlı Devleti'nin yeniden doğuşunu haklılaştıran bir tarihsel zemin oluşturur (Kastritsis, 2007; Keskin, 2014).

Bu karşıt söylemler, Ankara Savaşı'nın tarihsel gerçekliğinden ziyade, tarih yazımında ideolojik hafızanın nasıl üretildiğini göstermektedir. Aynı olay, farklı siyasi ve kültürel bağlamlarda, farklı kimlik ve meşruiyet anlatılarına hizmet edecek biçimde yeniden anlamlandırılmıştır. Dolayısıyla Ankara Savaşı, yalnızca askerî bir çatışma değil; Türk tarih yazımında söylem, iktidar ve kimlik ilişkilerinin açıkça gözlemlenebildiği bir mücadele alanıdır.

Kaynakça:

1. Aşıkpaşazade. (2003). *Tevârih-i Âl-i Osman* (A. Nihal Atsız, Haz.). MEB Yayınları.
2. Aykaç, N. Ö. (2021). Söylem ve temsil arasında Ankara. *İctimaiyat*, 5(2), 296–321. <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.996242>
3. Çakır, A. (2014). *Söylem analizi: Ne demek istiyorsun?* Palet Yayınları.
4. Çalık, S. (2023). Ankara Savaşı sonrası darbedilen sikkeler çerçevesinde Anadolu'da siyasi hâkimiyet mücadelesi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 59, 85–101. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.1345871>
5. Dadabayev, H. (1996). *Amir Temurning harbiy mahorati*. Yozuchi Nashriyoti.
6. Dadabayev, H. (2019). *Amir Temur va Boyazid*. Toshkent.
7. Davron, X. (y.y.). *Amir Temur bilan Sulton Boyazid jangi*. Kh-Davron Kutubxonasi.
8. Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Longman.
9. Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge and the discourse on language*. Pantheon Books.
10. Gee, J. P. (2011). *How to do discourse analysis: A toolkit*. Routledge.
11. Kastritsis, D. (2007). *The sons of Bayezid: Empire building and representation in the Ottoman civil war of 1402–1413*. Brill.
12. Keskin, M. Ç. (2014). Çağdaş kaynaklarda Ankara Savaşı sonrası Bursa Sarayı'nın yağmalanması. *Bellefen*, 78(283), 891–906.
13. Neşrî. (2014). *Kitâb-ı Cihannümâ* (F. R. Unat & M. A. Köymen, Haz.). Türk Tarih Kurumu.
14. Oruç Bey. (2008). *Oruç Bey Tarihi* (N. Öztürk, Haz.). Türk Tarih Kurumu.
15. Qalampir Uz. (y.y.). *Amir Temur va Boyazid o'rtasidagi Anqara jangi haqida*. Qalampir.uz.
16. Şami, N. (1949). *Zafernâme* (N. Lugal, Haz.). Türk Tarih Kurumu.
17. Temuriylar Shajarasi. (n.d.). *Temuriylar shajarasi*. Jizzax Davlat Pedagogika Universiteti.
18. Van Dijk, T. A. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. Sage Publications.



19. Wodak, R., & Meyer, M. (2009). *Methods of critical discourse analysis* (2nd ed.). Sage Publications.